

*“Bøger var i sandhed hans eneste luksus,
og i Paris er disse lette at skaffe”.*

Det er ikke usandsynligt, at nogle få yderligere skridt inden for den frenologiske¹ videnskab vil føre til en tro på eksistensen af – hvis ikke ligefrem til den faktiske opdagelse og lokalisering af – et analyseorgan.

Hvis denne evne (som kan beskrives, om end ikke præcist defineres, som evnen til at opløse tanker i deres bestanddele) ikke i virkeligheden er en væsentlig del af det, som nyere filosoffer kalder idealitet, så findes der i det mindste mange gode grunde til at antage, at den er en oprindelig, grundlæggende evne.

At den kan være en bestanddel af idealiteten, foreslås her i direkte modsætning til den gængse påstand (som dog hviler på antagelser fra tung autoritet), nemlig at de beregnende og skelnende evner (kausalitet og sammenligning) står i modsætning til den forestillende – kort sagt, at de tre vanskeligt kan eksistere side om side.

Men selv om denne tanke strider mod den gængse

1 Frenologi: En forældet lære fra 1800-tallet; man mente, at personlighed og evner kunne bestemmes ud fra kraniets form og struktur.

opfattelse, vil den ikke forekomme ubegrundet, når man bemærker, at opfindelsens eller skabelsens processer er strengt beslægtede med opløsningens processer – idet skabelse næsten, om ikke fuldstændigt, er opløsning i omvendt retning.

Det kan ikke betvivles, at de mentale egenskaber, man omtaler som de analytiske, i sig selv kun i ringe grad lader sig analysere. Vi værdsætter dem udelukkende gennem deres virkninger. Vi ved blandt andet om dem, at de altid – når de besiddes i overdreven grad – er en kilde til den livligste nydelse for deres indehaver.

Ligesom den stærke mand fryder sig over sin fysiske styrke og glæder sig ved øvelser, der bringer hans muskler i funktion, således fryder analytikeren sig over den moralske aktivitet, der opløser og klarlægger. Han finder fornøjelse selv i de mest trivielle beskæftigelser, blot de bringer hans talent i spil.

Han holder af gåder, ordspil og hieroglyffer og udviser i sine løsninger af dem alle en skarphed, som for den almindelige forståelse forekommer overnaturlig. Hans resultater, frembragt gennem selve metodens sjæl og essens, har i sandhed hele intuitionens præg.

Den omhandlede evne styrkes muligvis i høj grad gennem matematiske studier, og især gennem den højeste gren af disse, som den uretfærdigt – og alene på grund af dens tilbageskuende fremgangsmåder – er blevet kaldt, som om det var i særklasse, analyse. At beregne er imidlertid ikke i sig selv det samme som at analysere.

En skakspiller, for eksempel, gør det ene uden at anstrenge

sig med det andet. Det følger heraf, at skakspillets virkning på den mentale karakter i høj grad er misforstået. Jeg skriver her ikke en afhandling, men indleder blot en noget særegen fortælling med i høj grad tilfældige betragtninger; jeg vil derfor benytte lejligheden til at hævde, at de højere kræfter i den reflekterende forstand i langt højere grad og på langt mere frugtbar vis udfordres af det beskedne spil dam end af hele skakkens udførlige letsindighed.

I skak, hvor brikkernes bevægelser er mangfoldige og særprægede, og deres værdier varierende, forveksles det komplekse ofte – en udbredt fejltagelse – med det dybe.

Opmærksomheden bringes her kraftigt i spil. Svigter den blot et øjeblik, begås en fejl, som fører til skade eller nederlag. Da de mulige træk ikke blot er mangfoldige, men også indviklede, forøges risikoen for sådanne fejltagelser, og i ni ud af ti tilfælde er det den mest koncentrerede snarere end den mest skarpsindige spiller, der sejrer.

I dam, derimod, hvor trækkene er entydige og kun varierer lidt, mindskes sandsynligheden for uopmærksomhed, og da den blotte opmærksomhed således efterlades relativt ubelastet, opnås de fordele, som tilfalder en af parterne, gennem større skarpsindighed.

For at tale mindre abstrakt: Lad os forestille os et spil dam, hvor brikkerne er reduceret til fire konger, og hvor man derfor ikke kan forvente nogen fejltagelser. Det er indlysende, at sejren her – forudsat at spillerne ellers er jævnbyrdige – kun kan vindes ved et raffineret træk, resultatet af en kraftig intellektuel anstrengelse. Berøvet de sædvanlige ressourcer kaster analytikeren sig ind i sin modstanders sind,